Náučný chodník k Harmaneckej jaskyni

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Banská Bystrica
Geomorfologická jednotka:	Veľká Fatra
Geologická jednotka:	jadrové pohorie
Chránené územie:	národná prírodná pamiatka Harmanecká jaskyňa
Prístup:	bus Dolný Harmanec, Horný Harmanec, jaskyňa / vlak Harmanec jaskyňa a pešo 780 m k juhovýchodu (aj po štátnej ceste!)
Východisko:	Dolný Harmanec, osada Horný Harmanec, parkovisko a reštaurácia pri štátnej ceste pod Harmaneckou jaskyňou
Trasa:	Dolný Harmanec, osada Horný Harmanec, parkovisko – Harmanecká jaskyňa
Dĺžka, prevýšenie:	1,4 km, prevýšenie 260 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	9
Náročnosť:	mierne náročná trasa (prevýšenie)

Zameranie chodníka: prírodovedné, geovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je súbežná s modrou turistickou značkou, vedúcou cez

Kozelník (1 024 m n. m.) do Kordíkov.

Rok otvorenia: 1992, 2002 obnova

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: ŠOP SR, Správa slovenských jaskýň, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš, tel. 044 / 5520 159; Harmanecká jaskyňa – tel. 048 / 4198 122

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník včítane návštevy jaskyne je vhodný pre geografickú exkurziu.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Dolný Harmanec. Obec na strednom Slovensku severozápadne od Banskej Bystrice v južnej časti Veľkej Fatry v Harmaneckej doline pod ústím Harmanca do Bystrice na významnej cestnej i železničnej komunikácii medzi Pohroním a Turcom. Vznikla asi v 14. storočí ako osada baníkov, hutníkov a drevorubačov na území slobodného kráľovského mesta Banská Bystrica. Písomne sa prvýkrát spomína v roku 1540. V južnej časti chotára založili v roku 1829 papiereň, ktorá sa stala v druhej polovici 19. storočia najväčšou strojovou papierňou v Uhorsku. Osada Harmanec-papiereň, ktorá sa okolo nej vyvinula, bola v roku 1957 odčlenená ako samostatná obec Harmanec. Na opačnom, hornom konci bola k obci pripojená v roku 1883 pôvodne samostatná osada Horný Harmanec, založená uhliarmi, páliacimi drevné uhlie pre dolnoharmaneckú vysokú pec. V polovici 20. storočia bola v Harmaneckej doline vybudovaná cesta cez horské **sedlo Malý Šturec (890 m n. m.)**. Historická Turecká cesta – názov odvodený od Turca, nie Turecka či Turkov – prechádzala z Pohronia do Turca sedlom (943 m n. m.) ležiacim asi 1,7 km južnejšie od neho. Železničná trať Vrútky – Zvolen sedlo Malý Šturec podchádza jednokoľajným **Čremošnianskym tunelom**, postavenom v rokoch 1936 – 1940, ktorý je dĺžkou 4 697,15 m najdlhším železničným tunelom na Slovensku (aj v Česko-Slovensku).

Harmanecký kras. Rozsiahle krasové územie – jedno z deviatich vyčlenených vo Veľkej Fatre –, v dolinách a rázsochách na juh od centrálnej časti pohoria až po jeho kontakt s Kremnickými vrchmi, budovanými neovulkanickými horninami, viažuce sa na strednotriasové dolomity a vápence. Okrem jaskýň (najvýznamnejšia je Harmanecká, nazývaná aj Izbica) je v ňom viacero vyvieračiek a ponorov. Mohutný podzemný vodný tok v ňom skomplikoval v 30. rokoch 20. storočia výstavbu železničného tunela pod sedlom Malý Šturec. V oblasti Kráľovej skaly (1 377 m n. m.), kde je okrem škrapových polí a malých závrtov známy najmä výver Kráľova studňa, nadobúda charakter vysokohorského krasu.

Národná prírodná pamiatka Harmanecká jaskyňa. Chránené územie v južnej časti Veľkej Fatry západne od Dolného Harmanca vyhlásené v roku 1972 na ochranu fluvio-krasovej jaskyne puklinovo-rútivého typu v nadmorskej výške 821 m, 260 m nad dnom doliny vo svahu Kotelnice v strednotriasových tmavosivých gutensteinských vápencoch Harmaneckého krasu. Vo dvoch výškových úrovniach sa vyskytujú chodby, siene a dómy, ktoré sa formovali rozširovaním puklín činnosťou vody a odrobovaním a rútením skál hlavne na ich križovatkách. Majú bohatú kvapľovú výzdobu, jazierka s výskytom bieleho mäkkého sintra. Vstupná sieň **Izbica** bola známa dávno pred objavom jaskyne v roku 1932 Michalom Bacúrikom. Jaskyňa patrí medzi najvýznamnejšie lokality výskytu netopierov na Slovensku – doteraz sa tu zistilo ich 11 druhov, dominantnými sú netopier obyčajný (*Myotis myotis*),

netopier ostrouchý (*Myotis blythii*) a večernica malá (*Pipistrellus pipistrellus*). Z bezstavovcov sú najvýznamnejšími mnohonôžka *Allorhiscosoma sphinx* a hlbinovka *Bathynella natans*. Pamiatka je súčasťou rozsiahleho chráneného vtáčieho územia Veľká Fatra (súčasť sústavy Natura 2000). Verejnosti je jaskyňa prístupná od roku 1950, pričom z jej dosiaľ známej dĺžky 3 216 m (s hĺbkou 75 m) je 60-minútovou prehliadkovou trasou sprístupnených 1 020 m. Najväčším prístupným priestorom je Dom pagôd.

Prírodná pamiatka Dekretova jaskyňa. Maličké chránené územie v južnej časti Veľkej Fatry severozápadne nad Dolným Harmancom (180 m východne od parkoviska pod Harmaneckou jaskyňou) vyhlásené v roku 1994 na ochranu korózno-kryogénnej jaskyne, 47 m dlhej, vytvorenej na konci rázsochy vrchu Kosienky asi 40 m nad súčasným dnom doliny Harmanca v triasových gutensteinských vápencoch. Nesie meno významného slovenského lesníka Jozefa Dekreta Matejovie (viac o ňom > pozri Lesnícky náučný chodník J. D. Matejovie). Má nápadný vstupný otvor 8 m vysoký a 19 m široký. Pamiatka je súčasťou rozsiahleho územia európskeho významu a chráneného vtáčieho územia Veľká Fatra (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000). Jaskyňa je verejnosti voľne prístupná.

Malá vodná elektráreň Boboty Dolný Harmanec. Elektráreň severozápadne nad Dolným Harmancom na dolnom toku Harmanca, ktorá vznikla pre potreby Harmaneckých papierní v roku 1910 prebudovaním brusiarne na výrobu lepenky v budove z konca 18. storočia. Po zmene pomerov v súvise s odberom časti vody potoka pre novo vybudovaný Pohronský skupinový vodovod bola v roku 1968 ako neúčinná zrušená. Činnosť elektrárne bola po modernizácii v roku 1988 obnovená. Ďalšia rekonštrukcia prebehla v roku 2010.

Vodný žľab Rakytovo. Vodný žľab na plavenie brvien v doline Rakytov severozápadne od Dolného Harmanca v južnej časti Veľkej Fatry, posledný funkčný v strednej Európe. Bol vybudovaný pravdepodobne v 19. storočí ako umelé koryto potoka Rakytov, ľavostranného prítoku Harmanca, v úseku dlhom 2 450 m celý z ihličnatého dreva – zo smreka a jedle – bez použitia iného materiálu. Vzhľadom na malé polomery zákrut toku sa splavujú polená s max. dĺžkou 1 m. Komplexne bol žľab zrekonštruovaný v roku 2007. Bol vyhlásený za významné lesnícke miesto (2014) a národnú kultúrnu pamiatku (2000).

Národná prírodná rezervácia Harmanecká tisina. Chránené územie v južnej časti Veľkej Fatry medzi Dolným Harmancom a sedlom Malý Šturec vyhlásené v úpätnej časti svahu Priečneho vrchu na pravej strane horného toku Harmanca v roku 1949 na ochranu a štúdium dynamiky vývoja zachovalého karpatského lesa v rôznych vývojových štádiách s ohľadom na výskyt terciérneho reliktu – tisa obyčajného (*Taxus baccata*), ako aj krasových foriem georeliéfu. Ide bukový les s najväčším prirodzeným výskytom tisa obyčajného s prímesou smreka, jedle a javora horského. V rezervácii rastie/rástlo do 200 tisíc jedincov, pričom najstaršie exempláre s vekom okolo 500 – 600 rokov prežívajú najmä na bralách. Porasty tisu tu v ostatných desaťročiach rapídne ustupujú, keďže ich poškodzuje vysoká zver, ktorá obhrýza kôru a spása prirodzené zmladenie (pre halucinogénne látky v kôre). Chybný bol v minulosti aj lesnícky manažment, ktorý holorubmi tisy príliš odcláňal. Rezervácia je súčasťou rozsiahleho územia európskeho významu a chráneného vtáčieho územia Veľká Fatra (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Prírodná rezervácia Harmanecký Hlboký jarok. Chránené územie v najjužnejšej časti Veľkej Fatry severozápadne od Dolného Harmanca vyhlásené v roku 1998 na podvrcholových svahoch prevažne severovýchodnej orientácie v závere doliny Hlbokého potoka, pravostranného prítoku Harmanca, na ochranu jedného z najväčších výskytov tisa obyčajného (*Taxus baccata*) v oblasti Harmanca. Ako príklad v minulosti rozsiahlejšieho zastúpenia tisa v harmaneckých lesoch je rezervácia mimoriadne vhodná pre vedecký výskum, náučné a kultúrnovýchovné ciele. Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu a súčasťou rozsiahleho chráneného vtáčieho územia Veľká Fatra (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Veľká Fatra. Jedno z najrozsiahlejších jadrových pohorí Slovenska s málo narušeným prírodným prostredím medzi Kraľovanmi, Hornou Štubňou, Harmancom, Donovalmi, Ružomberkom a Párnicou. Horstvo dosahujúce vrchom Ostredok 1 596 m n. m. je zo severu rozčlenené dolinou Ľubochnianky, najdlhšou na Slovensku (cca 20 km), má spolovice severojužne prebiehajúci ústredný chrbát, ktorý sa od Ploskej delí na dva (pôdorys chrbtov má tvar Y). Tektonický vývoj územia s pestrým geologickým podložím a vonkajšie geomorfologické činitele podmienili rôznorodý charakter reliéfu a jeho veľkú členitosť. Granitové a granodioritové jadro je odkryté a vychádza na povrch len v severnej časti pohoria, a to v páse Smrekovica – Vyšná Lipová (medzi Podsuchou a Kantorskou nad Sklabinským Podzámkom). Zvyšnú časť územia pohoria budujú prevažne mezozoické sedimentárne horniny. Zjavne kontrastujú východné mäkko modelované najvyššie časti hlavného chrbta s hôľnym reliéfom na slienitých vápencoch, slieňovcoch, slienitých či ílovitých bridliciach s jeho západnými rázsochami so skalnatými až bralnými územiami na prevažujúcich vápencoch a dolomitoch s hojnými povrchovými i podzemnými krasovými útvarmi a dolinami Rakšianskou, Gaderskou, Blatnickou, Necpalskou a Belianskou. Spomedzi okolo tristo evidovaných jaskýň v podcelku Bralnej Fatry vynikajú Mažarná (dlhá 134 m) a Horná Túfna (dlhá 85 m). Pohorie patrí povodiu Váhu (priamo aj prostredníctvom prítokov Revúcej, Oravy a Turca), len maličké územie na juhovýchode odvodňuje Starohorský potok, resp. Bystrica do Hrona. Pohorie je v nižších polohách zalesnené, najcennejšie pralesné porasty sú prísnymi rezerváciami. Osobitý charakter najvyšších polôh ústredného chrbta – hole (horské lúky) – sú zvyškami areálov historicky odlesnených pre účely pastvy. Ich rozsah sa v súčasnosti zmenšuje vysádzaním pôvodne sa tu vyskytujúcej kosodreviny najmä za účelom zníženia lavínového ohrozenia. Akcentovaný reliéf a pestrý geologický podklad umožnil zachovanie rastlinných spoločenstiev z rôznych období postglaciálneho vývoja. Vzácne sú spoločenstvá zvyškov reliktných borín na vápencových a dolomitových bralách. Typickým pre hôľne spoločenstvá hlavného chrbta je masový výskyt veternice narcisokvetej (*Anemone narcissiflora*), zvláštnosťou je najmasovejší výskyt treťohorného reliktu tisu obyčajného (*Taxus baccata*) v rámci strednej Európy nad Horným Harmancom. Na území Veľkej Fatry prevažujú horské druhy živočíchov, zo šeliem sa vyskytuje medveď, rys aj vlk, hniezdi tu orol skalný. Pre zachovalosť a výnimočnosť prírody pohoria bol na jeho prevažnej časti územia (s výnimkou väčšiny okrajových častí) vyhlásený národný park.

Názvy informačných panelov

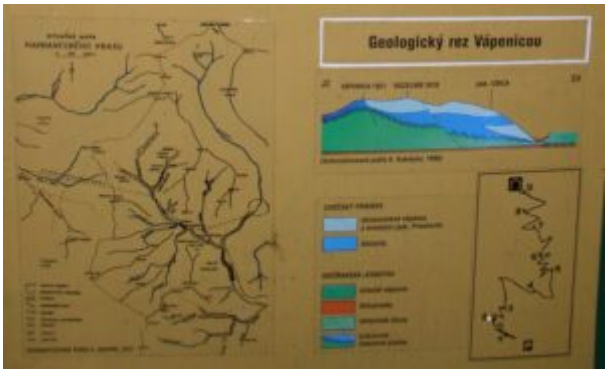
1. Náučný chodník k Harmaneckej jaskyni
2. Geologické pomery územia
3. Lesné a rastlinné spoločenstvá
4. Živočíšstvo – bezstavovce
5. Živočíšstvo – stavovce
6. Tis obyčajný (*Taxus baccata*)
7. Národná prírodná pamiatka Harmanecká jaskyňa
8. Živočíšstvo Harmaneckej jaskyne
9. História Harmaneckej jaskyne

HARMANECKÁ JASKYŇA
HARMANECKÁ CAVE
HARMANECKÁ HÖHLE
VSTUPY - DNES
10:00 11:00 12:00 13:00
14:00 15:00 16:00 17:00

VODNÝ ŽĽAB
WOODEN WATER GROOVE
RAKYTOVO

Geologický rez Vápenicou

6
Tis obyčajný (Taxus baccata)
Pacific Yew
Die Eibe (Taxus baccata)

9
História Harmaneckej jaskyne
The History of the Harmanecká Cave
Geschichte der Höhle von Harmanec

VYHLIADKA KOTELNÁ CAVE
PRÍRODNÉ KRÁSY SLOVENSKÝCH JASKÝŇ

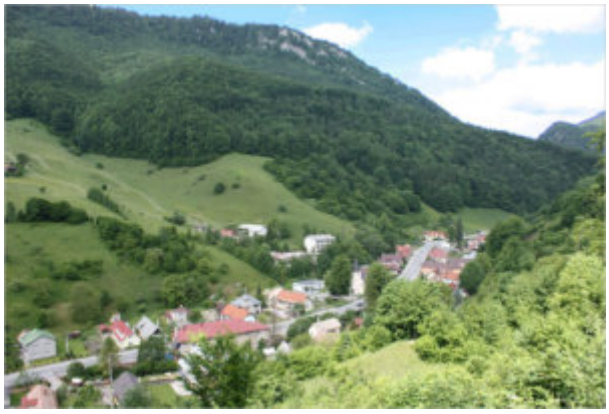

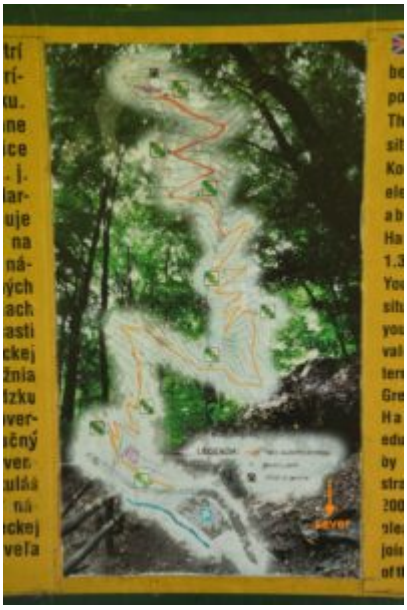

HARMANECKÁ JASKYŇA
CAVE - HÖHLE - JASKINIA - BARLANG - ПЕЩЕРА
PONDELOK ZATVORENÉ
VSTUPY - DNES
10,00 11,00 12,00
13,00 14,00 15,00
16,00 17,00
MESIAC
VSTUPY
10,00 11,30 13,00 14,30
10,00 11,00 12,00 13,00
14,00 15,00 16,00
10,00 11,00 12,00 13,00
14,00 15,00 16,00 17,00
ZATVORENÉ

sever

Mapy.cz

Mapy.cz